

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 67 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 67 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3728>

MİLLÎ HAREKET'İN ORTAYA ÇIKIŞI NATIONAL MOVEMENT'S APPEARANCE

Ahmet TUNÇ*

Öz

Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Daha sonra İtilaf Devletlerinin garantörlüğünde Yunanistan 15 Mayıs 1919 yılında İzmir'i işgal etmiştir. Bu işgallerin sonucunda Doğu ve Batı Anadolu'da halkın öncülüğünde Millî Hareket ortaya çıkmıştır. Millî Hareket, gerek yerel gerekse bölgesel olarak kurmuş olduğu dernek ve cemiyetler vasıtasıyla yürüttüğü askeri faaliyetlerle bu işgalleri engellemek istemiştir. Bu hareketin temel amacı işgalcilere karşı Türk topraklarını savunmak ve Türk milletinin istiklâlini sağlamaktır. Bu bağlamda Alemdâr gazetesinde Hareket-i Millîye (Millî Hareket) gündemin konusu olmuştur. Bu gazete Millî Hareketi destekler gibi görünse de Millî Hareketi yıpratmak için yayın ve faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çalışmada Hareket-i Millîye'nin ortaya çıkışı ve İstiklâl Savaşı Döneminde Hareket-i Millîye'yi (Millî Hareketi) bu gazetenin ne şekilde ele alıp değerlendirdiği ve bu hareketi nasıl yansıttığı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Alemdâr Gazetesi, İzmir'in İşgali, Millî Hareket, Millî Kuvvetler, Millî Teşkilât.

Abstract

After the Mondros Armistice, the Ottoman territories were occupied by the Entente States. Greece then occupied Izmir 15 May 1919 under the guarantee of the Entente States. As a result of these occupations, the National Movement emerged in Eastern and Western Anatolia under the leadership of the people. The National Movement wanted to block these occupations by the military activities carried out by the associations and associations established both locally and regionally. The main aim of this movement is to defend the Turkish lands against the invaders and to ensure the independence of the Turkish nation. In this context, it has been the subject of the agenda in Alemdâr newspaper in National Movement. Although this newspaper seems to support the National Movement, it has made publications and activities to wear down the National Movement. In this study, the emergence of the Movement National Movement and the National Movement (National Movement) in the period of the Independence War will be examined how this newspaper handles and evaluates it.

Keywords: Alemdâr Newspaper, İzmir'in Invasion, National Movement, National Forces, National Organization.

GİRİŞ

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla birlikte kamuoyunda ilkin iyimser bir hava oluşmuştur. Fakat, daha sonra İtilaf Devletleri tarafından Osmanlı topraklarının işgal edilmeye başlaması üzerine bu olumlu hava dağılmıştır. Haksız işgaller üzerine, ülkenin istikbâlinin tehlike altına girmesinden dolayı Anadolu halkı bu haksız işgalleri engellemek için harekete geçmiştir (Gazi, 1986, 17). Halkın bu hareketine Hareket-i Millîye denmiştir. Millet adına yapılan ve millettten güç alan her çeşit harekete Millî Hareket denir (Selek, 1987, 118).

* Dr. ahmettunc_23@hotmail.com

Mütareke ve İstiklâl Savaşı Dönemlerinde Hareket-i Millîye kavramını hem Teşkilât-ı Millîye fikri hem de Kuva-yı Millîye Hareketi olarak iki yönde ele almak gerekir. Türk milletinin dernekler ve cemiyetler kurması ve kongreler yapması, Teşkilât-ı Millîye safhasıdır. Teşkilât Millîye fikri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti şekline ulaşılmıştır. Türk vatanına karşı dışarıdan gelen herhangi bir taarruz ve saldırı girişimine karşılık Türk milletinin can, mal, din ve namusunu korumak için vermiş olduğu silahlı mücadeleye Kuva-yı Millîye Hareketi denilmiştir. Kuva-yı Millîye Hareketi ile de düzenli ordunun kurulması sağlanmıştır. Hareket-i Millîye'nin 15 Mayıs 1919 yılında İzmir kentinin işgal edilmesiyle birlikte ortaya çıktığı görüşü Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde genel olarak kabul görmüştür. Fakat Millî Hareket 1918'de başlayıp 1920 yılının sonlarına kadar devam etmiştir. Daha sonra Millî Hareket'in yerini Türkiye Büyük Millet Meclisi almıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi İstiklâl Savaşı Hareketi'ni, siyasi ve askeri olarak yönetmiştir (Aydemir, 2016, 141).

1. Millî Hareket

İtilaf Devletleri Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Anadolu'yu işgal etmeye başlamışlardı. Türk halkı aydınların liderliğinde bu işgallere karşı teşkilatlanmaya başlamıştı. Türk milleti Türk istiklâlini sürdürmek, İstiklâl Savaşı'na katılmak ve bu savaşı desteklemek amacıyla dernek ve cemiyetler kurmuştur. Her yöre ve bölgenin kendi başının çaresine bakmak zorunda olduğu bu dönemde, bu yöre ve bölgelerin istilacı düşmana karşı savunulması konusunda cemiyet ve dernekler oldukça başarılı olmuşlardır. Bu cemiyet ve derneklerin belli başlı olanları şunlardır:

1-Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi Derneği: Mondros Mütarekesi imzalanmadan önce ülkenin dağılmak üzere olduğunu idrak eden Talat Paşa'nın tavsiyesiyle kurulmuştu. Edirne Mebusu Faik Kaltakkıran, Belediye Başkanı Şevket, Avukat Şeref Aykut ve Yolgeldili Kasım Trakya'nun elden çıkmasını engellemek için 2 Kasım 1918 yılında yapmış oldukları toplantı sonucunda Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adında bir cemiyet kurulması yönünde karar almışlardı. Bu Cemiyet 30 Kasım 1918'de kurulmuştu. Daha sonra bu cemiyet Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi adını almıştı (Bıyıklıoğlu, 1955, 123-124).

2-İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti: İtilaf Devletlerinin İzmir kentini Yunanistan'a vereceği haberinin duyulması üzerine Moralızade Halit ve Nail kardeşlerle Binbaşı Hüseyin Lütfü, Menemenlizade Muvaffak, İtibar-ı Millî Bankası ikinci Müdürü Naci, asker emeklisi Abdurrahman Sami Beyler İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'ni 6 Kasım 1918'de kurmuşlar ve bu cemiyet 1 Aralık 1918'de resmen faaliyete geçmişti (Albayrak, 1998, 41-42).

3-Redd-i İlhak Heyet-i Millîyesi: Moralıoğlu Halit ve Nail kardeşler, Yarbay Faik, Binbaşı Zekai, eski mabuslardan Cami Baykut, Mustafa Necati, Hulusi ve Mıntıka Komutanı M. Arif Beyler ile Dernek Kolordu Komutanı ve Vali Nurettin Paşa'nın desteğiyle 1918 Aralığında İzmir Müdafaa-i Vatan Heyeti'ni (Redd-i İlhak Heyet-i Millîyesi) kurmuşlardı (Turan, 1991, 126). Bu dernek 14 Mayıs 1919'da Redd-i İlhak adını alarak faaliyetlerini sürdürmüştü (Aydemir, 2016, 71).

4-Vilayat-ı Şarkıyye Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti: Doğu illerinin Ermenilere verileceği haberi üzerine, Erzurumlu Hoca Raif ve Diyarbakırlı Süleyman Nazif Beyler tarafından 4 Aralık 1918'de merkezi İstanbul olmak üzere kurulmuştu. Doğu İlleri Ulusal Haklarını Savunma Derneğinin başkanlığını eski Bitlis Valisi Mahmut Nedim üstlenmiş ve ilk şubesi 10 Mart 1919'da Erzurum'da açılmıştı. Bu dernek bir taraftan ilçe ve köyleri örgütlerken diğer taraftan da ordu ile temas etmeye çalışıyordu (Tansel, 1991, 141-143).

5-Adana Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti: Adana ve çevresinin Fransızlara verileceği haberlerinin duyulması üzerine İstanbul'da bir araya gelen Adanalı aydınlar tarafından Adana Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye (Kilikyalılar) Cemiyeti 21 Aralık 1918 tarihinde kurulmuştu. Adana ulusal haklarını savunma derneğinin başkanlığına Âyan Meclisi Başkanı Rifat, üyeliklere de eski Dışişleri Bakanı Nabi, Bayındırlık Bakanı Ali Münif, eski Halep Milletvekili Ali Cenani ve eski elçilerden Rüstem Bey getirilmişlerdi. Daha sonra II. Ordu Müfettişliğine atanan Mersinli (küçük) Cemal Paşa, Kilikya civarında yaptığı faaliyetlerle dernek artık Kilikyalılar Derneği diye adlandırılmıştı (Turan, 1991, 129).

6-Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti: Trabzon ve çevresinin Ermeniler ile Rumlara verileceği haberlerinin duyulması üzerine 10 Şubat 1919 yılında Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti kurulmuştu (Selek, 1987, 99). Trabzon Ulusal Hakları Koruma Derneğini Barutçuoğlu Ahmet Efendi ve onun çocukları (Faik ile Hafız Mehmet), Nemlioğlu Şevki, Abanozoğlu Hüseyin, Eyüpoğullarından İzzet ile Ömer Fevzi, Murathanoğlu Emin, Müftüoğlu Hacı Ahmet Beyler tarafından bu

dernek kurulmuştur. Bu derneğin hedefi Trabzon ilinin Türklere ait olduğunu savunmaktı (Özel, 1991, 62-63).

7-Millî Kongre: Mütareke döneminde işgallere karşı yerel ve bölgesel olarak kurulan derneklerin yerine ulusal olarak birlikte hareket etmek amacıyla Millî Kongre Göz Doktoru Esat Işık'ın öncülüğünde 29 Kasım 1918 tarihinde kurulmuştu (Selek, 1987, 96).

8-Millî Blok: Osmanlı Devleti'nin topraklarının parçalanma tehlikesi belirince hep birlikte hareket etmek amacıyla İttihat ve Terakki lideri ve Âyan Meclisi Başkanı Ahmet Rıza, Çürüksulu Mahmut Paşa tarafından 6 Mart 1919 yılında Millî Blok (Vahdet-i Millîye Heyeti) kurulmuştu (Tunaya, 1986, 435).

İtilaf Devletlerinin işgallerini engellemek amacıyla bölgesel olarak Manisa'da İstihlas-ı Vatan Cemiyet-i İslamiye ile Muğla'da Menteşeliler Müdafaa-i Vatan Cemiyeti gibi dernekler kurulmuştu (Turan, 1991, 130). Bu cemiyet ve derneklerin tek hedefi temsil ettikleri bölgelerin her bakımdan Türklere ait olduğunu savunmaktı. Bunlar silahla değil, propaganda ve yayın faaliyetleriyle hareket etmişlerdir (Selek, 1987, 99). Bu bakımdan bu dernek ve cemiyetler daha çok Hareket-i Millîye'nin teşkilât ve idari yönünü oluşturmuşlardır diyebiliriz.

İtilaf Devletleri Mondros Mütarekesi'nden sonra Anadolu ile Trakya'yı işgal etmeye başlamışlardı. Türk milleti bu işgalleri engellemek amacıyla yöresel ve bölgesel dernek ve heyetler kurmuştu. Kurulan bu heyet ve derneklerin birlikte hareket etmesi ve tek çatı altında toplanmaları için kongreler düzenlenmeye başlanmıştır (Turan, 1991, 196). Bu kongrelerin belli başlı olanları şunlardır:

1-Kars, Ardahan, Oltu Kongreleri Batum'u da kapsadığı için Üç Liva (Elviye-i Selase) diye adlandırılmışlardı. Kars, Ardahan ve Oltu yörelerinde oluşan bu grubun Kars İslam Şurası adını almıştı. Bu kongreler Kars İslam Şurası (5 Kasım 1918) ile başlayıp, Oltu İslam Terakki Fırkası'nın 21 Şubat 1920 tarihli kongresi ile son bulmuştur (Tanör, 1998, 24).

2-Trakya Kongreleri, Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin 2 Kasım 1918 tarihinde kurulmasıyla başlamıştır (Selek, 1987, 99). Birinci Edirne (16 Ekim 1919), İkinci Edirne (15 Ocak 1920) ve Lüleburgaz (31 Mart-2 Nisan 1920) Kongrelerinden geçtikten sonra Büyük Edirne (Üçüncü Edirne Kongresi) ile 9-14 Mayıs 1920 son bulmuştur (Tanör, 1998, 25).

3-Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Kongreleri, Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti'nin Trabzon (13 Şubat 1919) ve Vilayat-ı Şarkîyye Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti'nin Erzurum (17-21 Haziran 1919) tarihli il kongreleri yapılmıştır. Bu kongrelerden sonra bölgesel olarak Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) tarihinde yapılmıştır (Özalp, 1971, 39). Mustafa Kemal bu kongrenin başkanı olmuştur (Sarihan, 1984, 11). Kongreden daha önce kurulan Vilayat-ı Şarkîyye Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti yerine Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adında bir örgüt kurulmuştur. Bölgede aynı amaç için faaliyet gösteren bütün dernekler Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı ile birleştirildikleri belirtilmiştir (Turan, 1991, 210-213). Bu kongre Sivas Kongresi (4-12 Eylül 1919) ile sona ermiştir (Tanör, 1998, 25). Erzurum Kongresi'nde Doğu İlleri Müdafaa-i Hukuk Derneği Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği'ne dönüştürülmüştür (Orbay, 1993, 259). Mustafa Kemal cemiyetin başkanı olmuştur. Bu cemiyet Türkiye'nin tamamını savunan bir teşkilatı haline gelmiş ve kongrede tüm Türkiye'yi temsil etmiştir. Sivas Kongresi Millî Hareket'e ulusal bir boyut vermiş ve ulusal bir merkez ile millî bir merci meydana getirmiştir (Aydemir, 2016, 124).

Erzurum Kongresi'nden anlaşıldığı üzere Mustafa Kemal daha Erzurum'a gelmeden Doğu Anadolu Bölgesi'nde Millî Hareket filizlenmiş ve gelişmeye başlamıştır. "Mustafa Kemal Paşa Millî Hareketi Düzene koymak ve vatani kurtarmak azmiyle Anadolu'ya geçmiş bulunuyor. Şimdi yoldadır ve Erzurum'a gelmektedir. (Kansu, 1997, 16)" Mustafa Kemal kendi liderliğinde bu Millî Hareketi orduyla birleştirerek teşkilatlandırıp örgütlemiştir (Selek, 1987, 261).

4-Batı Anadolu Kongreleri Grubu, İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin İzmir Kongresi'yle (17-19 Mart 1919) tarihinde ortaya çıkmış ve Harekât-ı Millîye Redd-i ilhak ismi altında Balıkesir, Nazilli ve Alaşehir Kongreleri devam etmiştir (Tanör, 1998, 25-26).

Birinci Balıkesir Kongresi 28 Haziran 1919'da toplanmış ve 12 Temmuz 1919 tarihinde sona ermiştir. Yunanlıların İzmir'i işgaline İstanbul Hükümeti'nin kayıtsız kalması üzerine kongre, halkı örgütlemeye başlamıştır (Albayrak, 1998, 121-123). İkinci Balıkesir Kongresi Yunanlıların Anadolu'yu işgal etmeye başlamaları üzerine 26 Temmuz 1919'da toplanmış ve 30 Temmuz 1919 tarihinde kapanmıştır (Müderrişoğlu, 1990, 192). Kongrenin siyasi partilerle bir bağlantısının olmadığı belirtilmiştir (Tansel, 1991, 58-59). Üçüncü Balıkesir Kongresi 16 Eylül 1919'da toplanmış ve 22 Eylül 1919 tarihinde son bulmuştur. Kongre millî heyetleri örgütlemeye çalışmıştır (Özalp, 1971, 75). Dördüncü Balıkesir Kongresi 19 Kasım

1919'da toplanmış ve 29 Kasım 1919 tarihinde kapanmıştır. Beşinci Balıkesir Kongresi 10 Mart 1920'de toplanmış ve 12 Mart 1920 tarihinde sona ermiştir (Albayrak, 1998, 157-168).

Birinci Nazilli Kongresi 7 Ağustos 1919 yılında toplanmış ve Nazilli kongrenin genel merkezi olmuştur. Kongrenin amacı Yunan istilasına karşı meydana gelecek asayişsizliği engellemek, ulusal hareketi birleştirmek ve savaşmak üzere yeterli miktarda asker toplayıp cephelere göndermektir. Ayrıca Yunanlılar Anadolu'yu terk edene kadar Yunanlılara karşı mücadele etmektir (Aydın, 1993, 259). İkinci Nazilli Kongresi ise 19 Eylül 1919'da toplanmış ve 23 Eylül 1919 yılında dağılmıştır. Bu kongrenin temel hedefi Millî Hareketi organize ederek bölgedeki millî heyetlerin yönetiminin sağlanması olarak belirlenmiştir (Tekeli & İlkin, 1989, 218).

Alaşehir Kongresi 16 Ağustos 1919 yılında toplanmış ve 25 Ağustos 1919 yılında dağılmıştır. Bu kongre Batı Anadolu'da dağınık halde olan Millî Hareketi birleştirmek için toplanmıştır (Aydın, 1993, 263).

Millî Hareket TBMM'nin açılışından üç ay sonra düzenlendiği Afyon Kongresi ile (2 Ağustos 1920) tarihinde bu kongrelere son vermiştir (Turan, 1991, 293-294).

Batı Anadolu Kongreleri sürerken Albay Bekir Sami Anday, Albay Köprülü Kâzım Özalp ve Albay Mehmet Şefik Aker Batı Anadolu bölgesinde Millî Hareketi başlatmışlar ve bu hareketi örgütleyip yönetmişlerdir (Selek, 1987, 242). Daha sonra Millî Hareketi'n genel merkezi Ankara olmuştur (Adıvar, 1998, 136).

Hareket-i Millîye'yi (Millî Hareketi) ortaya çıkaran ve yöneten bu ulusal cemiyet, dernekler ve kongreler olmuştur.

2. Millî Hareket'in Ortaya Çıkışı ve İttihatçılar ile Bağlantısı

İstanbul basınında yer alan Alemdâr gazetesinde Hareket-i Millîye ile ilgili yayınlanan makalelerden ve yazılardan bazıları şunlardır:

Hareket-i Millîye-Hakikatin Tezâhürüne Doğru

Bu makalede, Millî Hareket ile ilgili yanlış olan fikirleri doğru bir şekilde açıklamanın zamanının geldiği belirtilerek şu bilgilere yer verilmektedir:

"Her şeyden evvel şurasını Zikr u tebşir ederiz ki bu hareket pek saf ve samimi maksatlar etrafında yapılmaktadır. Vakti bazı ocak döküntüleri her şeyde olduğu gibi bu meselede de ortaya atılarak ve yüzlerine sahte bir vatanperverlik maskesi takarak milletin sarf-ı mevcudiyetine indirileceğini hisseylediği darbelere karşı gösterdiği galeyânın kendi mahsul-u himmetleri olduğunu ve Teşkilat-ı Millîye'de İttihadın parmağı bulunduğu müsbet ve menfi bir sûrette ve musraen işâya çalışmışlar ise de bittabi hakikatin uzun müddet böyle mühim bir perde ile örtülmesi kâbil olmamıştır. Zat-ı şahanenin beyannâme-i hümayunlarında da zikredildiği vecihle bu teşkilat ve hareketin sebebi yegânesi İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali ve vilâyet-i şarkîyemiz hakkında deverân eylemeye başlayan mühic şâyialardı. Ve gaye-yi yegânesi de Türk memleketlerinde Türk'ün vahdet ve hâkimiyetini ve istiklâlini her türlü tehlikeden maruz bulundurmadır. İzmir cihetlerinde bulunan Kuva-yı Millîye'ye rüesâsının ekseriyeti Millî Ahrar ve Hürriyet ve İtilaf fırkalarına mensub zevat oldukları gibi kısm-ı külliyesi de bi-taraf ve selamet-i milletten başka bir endişe taşımayan fedâkârandır. Vilâyet-i şarkîyede, Mustafa Kemal Paşa ve refikasıyla teşrik-i mesâi edenlerde namusları fedâkâranlıkları vatanperverlikleri ile temayüz eyleyen zevattan ve İttihat ve Terakki ile teşrik-i mesâi eylemesine bizce imkân mevcut olmayan birçok kimseler ile Millî Ahrar Fırkası mensubeyni de bu meyâna dâhil bulunmaktadır. Vilâyet-i şarkîyenin mukadderatını zikir için Erzurum'da bir kongre akdedildikten sonra memleketin içine düştüğü giriveden ne sûretle tehammûl mümkün olacağını tezkir için (1) Eylül'de Sivas'da umûmî bir kongre akdedilmiş ve bu kongreye İttihat ve Terakki'ye en kuvvetli zamanında bi-aman bir âlem-i muhâlefet açmakla şöhret kazanan ve Millî Ahrar Fırkası müessislerinden bulunan hamiyetli ricâl-ı hükümetimizden Bekir Sami Bey riyâset eylemiştir. İstihbaratımıza nazarân millî kuvvetlere iltihak etmek isteyenlere (hiçbir fırkanın ve bâhusus İttihat ve Terakki'nin âmâline hizmet etmeyeceklerini yalnız vatanın düşman tecavüzünden masuniyeti için kan ve canlarını feda eyleyeceklerine) yemin ettirilmektedir. Yalnız bu yemin Hareket-i Millîye'nin mâhiyet-i hakikisini göstermeye kifâyet eder. Eminiz ki hakaik-i ahvâl hüsn-ü sûretle ihâta edecek olan hükümet-i cedidenin sarf edeceği mesâi sayesinde fena ve meş'ûm bir telkinin ufku vatana yığıldığı mezâlîm-i fetret bulutları büsbütün dağılacaktır." (Alemdâr, 4 Ekim 1919, 1).

Bu makalede, Millî Hareket'in İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi ve Doğu vilayetlerinde yayılan haberler üzerine ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Millî Hareket'i İzmir'de bulunan Millî Ahrar ile Hürriyet ve İtilaf Fırkaları'na bağlı olanların ve memleketin refaha ulaşması için endişe eden kişilerin oluşturduğu belirtilmiştir. Bu hareketin amacının Türk birliği ve hâkimiyetini sağlayarak Türk milletinin istiklâlini kazanmak olduğu vurgulanmıştır. İttihatçıların vatanseverlik kavramını kullanarak Millî Hareket'e dâhil oldukları iddia edilmiştir. Millî Hareket'e katılmak isteyenlerin hiçbir siyasi fırka ve özellikle

de İttihat ve Terakki ile bir bağlantılarının olmadığına ve sadece memleketi kurtarmak için çalışacaklarına dair yemin etmeleri şartıyla bu harekete katılabilecekleri izah edilmiştir. Bu yeminin Millî Hareket'in gerçek anlamını açıklamaya yeterli olacağı ifade edilmiştir.

Anadolu Ne İstiyor?

Bu başlık altında yayınlanan "Hareket-i Millîye İttihatçı Hareket Değildir!" (Kayseri 20 Eylül 1919) tarihli mektupta Millî Hareketle ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir:

"Hareket-i Millîye'nin ne olduğunu düne kadar kimse bilmediği gibi bugün de bilmiyor. Çünkü hükümet efkâr-ı umûmiyye bu bâbda hiçbir tafsilât vermiyordu... İstanbul gazetelerinin bazılarında Hareket-i Millîye'nin İttihatçı bir hareket olmak üzere gösteriliyor. Fesühbanallah!.. Efendiler, yapmayınız bu iftiranızla İttihat ve Terakki'yi müstahak olmadığı bir şeref izâfe millete de büyük bir hakaret tevhi ediyorsunuz... Bu hareketi idare edenleri nasıl İttihatçılık atfediyorsunuz. Fakat, bunu yapanlar, iyi bilsinler ki artık millet maziden pek acı tecrübelerle ders almıştır ve koyun sürüsü gibi hiç kimsenin arkasına sürüklenemez. Mustafa Kemal Paşa, burada bulunarak ve meziyyet u vukûf hesabıyla bu işin başına geçmiştir. Yoksa Hareket-i Millîye, müşârinileyhin zâde-i icadı değildir, Mustafa Kemal Paşa bulunmasa idi işi idare edecekler çok idi ve badema daima çok olacaktır... İnsaf edilsin bunun neresinde İttihatçılık var? Yoksa fikir ve maksadımıza alet, garaz ve menfaatimize hâdim olmayanlar. -Bir zamanlar hafife denildiği gibi- (İttihatçısın!..) diyerek nazar-ı milletten küçültmek modası hâlâ İstanbul'da hükm-ü fermâ mıdır; millet idare-i ittihadiye rüesâsinin sû-i idaresinden gördüğü mezâlim ve mesâibi unutmamıştır ve unutamaz. Fakat şayet vakia ile alakadar olmayan zevata da mâhazâ vaktiyle İttihat ve Terakki'ye intisab etmiş diye hücum edenlerin maksad-ı hakikisini bildiği için bu gibi hareketleri de iğrenç bir nazarla görür. (Ve la teziru vâziratun vizra uhrâ) Hareket-i Millîye... İttihatçı harekâtı... Allah Allah, hakikatten bu kadar tegâfülden sıkılmazlar mı? Hareket-i Millîye hemen bütün Anadolu'da intişar ve teos' ettiği halde idare feokâlâde kesb-i intizam eylemiş, hiçkimsenin burnu kanamamıştır aciz, memureyn-i idare tabiatıyla idareden çekilmiştir..." (Alemdâr, 5 Ekim 1919, 1).

Bu mektupta, Millî Hareket'in Mustafa Kemal'in icra ettiği bir hareket olmadığı ve bu hareketin daha önceden başladığı vurgulanmıştır. Hareket-i Millîye'nin İttihatçı bir hareket olmadığı savunulmuştur.

Hareket-i Millîye-İttihat ve Terakki

Refi Cevad bu makalesinde, Millî Hareket'e İttihatçılar girerse bu hareketin bir anlamının kalmayacağını ileri sürmüştür.

"...Hareket-i Millîye'ye iştirâk edenler arasında İttihatçılar da var. Yalnız bu sıfatı muhâfaza edenler vaktiyle cemiyete dâhil oldukları zaman ettikleri yemin ile merbût kalmış sınıfından olmaları ve memleketi felakete sürükleyen sû-i istimâllere iştirâk eylememiş bulunanları bir dereceye kadar sansüre fazla karışmamaları şartıyla mazur görülebilir. Fakat Hareket-i Millîye arasında sayılı kurnazlar mevcut ise buna Hareket-i Millîye diyemeyiz. Çünkü biliriz ki bir gün gelir ulvî maksatlar bertaraf edilir... Görülüyor ki Hareket-i Millîye'nin Hareket-i Millîye olması İttihat ve Terakki'ye karşı alacağı vaziyetle tayin ediyor. Hareket-i Millîye'ye İttihatçılık dolabı girdiği anda memleket için avamın dediği gibi! -Ört ki ölem? den başka söyleyecek ve yapacak bir şey kalmaz." (Alemdâr, 6 Ekim 1919, 1).

Bu Günün Tedkike Şayan Meseleleri

Bu metinde, Millî Hareket'e'nin amacından bahsedilmiş ve Heyet-i Temsili Heyeti'nin yapılacak seçimlere müdahale etmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca memleketteki her ahlak sahibi kişiler gibi bu harekete katılanların da seçme ve seçilme hakkının olduğu belirtilmiştir.

"...Şu halde Hareket-i Millîye'nin yegâne saik-i hâriciye karşı Türklerin ve Türklüğün elan millî bir mevcudiyet sahibi olduğunu göstermek ve reis-i kâra menâfi-yi millîyeye daha ziyade azim ve faâliyetle müdâfaa edecek bir hükümet getirip intihabât-ı tacil ile mukadderat-ı millet biran evvel milletin kendi eline teslim eylemek olmak icab eder. Teşkilat-ı Millîye bu gayeyi fiilen istihsâl eylemiştir... Mustafa Kemal Paşa'nın, dünkü Yeniğün'de münderic beyânatında bazı tafsilât var, diyor ki: "Cemiyetimiz bir fırka-i siyasiye değildi. Bu sebeble intihabât esnasında ne âle'l-umûm cemiyetin ve ne de âle'l-husus Heyet-i Temsiliye'nin doğrudan doğruya hiçbir faâliyet ve müdahalesi olmayacaktır. Bu sebeble bu meselede bizi tertip eden vazife hukuk-ı medeniyeden müstefid olan evlad-ı vatandan her ferde müterettib vazife-i millîyenin aynıdır. Bu hususda müşârinileyhi takdir etmemek kâbil değildir. Bittabi haluk-u medeniyesine sahib olan her ferd gibi Hareket-i Millîye'ye iştirâk edenlerde serbestçe mebus intihab ederler ve olunabilirler. Sonra Hareket-i Millîye'nin gayesi irade-i millîyeyi tecelli ettirmek olduğuna göre milletin rey ve fikrini izhar etmesine velev hayırhâhâne-yi irşâdkârâne bir sûrette olsa bile hiçbir tesir ve müdahalede bulunmaması gayet tabii bir şeydir..." (Alemdâr, 12 Ekim 1919, 1).

Anadolu ve Mustafa Kemal Paşa

"Şimdiye kadar Harekât-ı Millîye hakkındaki bütün fikirlerimizi bi'd-ı defaât söyledik. Anlaşılmıştır ki biz milletin azm-i hayatiyesini, şiddet-i mevcudiyetini gösterecek ve sarf-ı millî olacak harekâtın aleyhinde bulunmayı katiyyen hatırmızdan geçirmiyoruz. Zaten aslı nesli belli bir Türk için başka türlü harekete imkân ve ihtimal yoktur. Bizi en ziyade muzib eden ve selamet ve saadet-i millîye namına herdem endîşe-nâk eyleyen cihet Harekât-ı Millîye

etrafında pek garib şayiâların musırrane devam etmesi ve harekâtın mahiyetinin her türlü şekk u tereddüd-ârî bir sûrette anlaşılınması idi. Orada ve burada öyle hareketler duyuluyor ve görülmüyordu ki bunlar devam ettikçe hiçbir Türk kalbinin müsterih olmasına ihtimal yoktu. Biz şimdiye kadar nef-i milletten başka bir şey istihdâf eylemediğimiz cihetle Harekât-ı Millîye hakkındaki bütün işittiklerimizi, bildiklerimizi, hissettiklerimizi samimane yazdık..." (Alemdâr, 24 Ekim 1919, 1).

Deliler

Refi Cevad bu makalesinde, Mustafa Kemal'in mantıklı bir şekilde hareket ettiğini ve onu takip edenlerin içerisinde İttihatçıların olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla İttihatçıların Hareket-i Millîye'yi ihlâl ettiklerini iddia etmiştir.

"...Mustafa Kemal, öne düşmüş makulce bir adamdır. Mustafa Kemal Paşa'dan istifade etmek lazım. Ne kadar deli var ise kanlı gözlerini çeşmehanelerinde fırıl fırıl döndürerek bu genç kumandanın icrâ edeceği harekete taraftar oluyorlar. Mustafa Kemal Paşa'nın cebir ve şiddet göstereceğine ihtimal verilmez. Fakat işin içinde deliler var. Hareket-i Millîye'yi çığrından çıkarıyorlar. Bu harekete ne olursa olsun birkaç yüz kişi sallandırılmazsa, bir hayli adam tevkif ettirilmezse, kızgın sac üzerinde çıplak ayakla dans ettirmek falan gibi eğlenceleri olmazsa ondan ne anlaşılır? Bundan Mustafa Kemal Paşa'nın mâlûmatı olmadığına inanıyoruz. Çünkü Mustafa Kemal Paşa'yı deliler arasına yakışmayacak bir zihniyette gördük. Fakat Kuva-yı Millîye'nin yaptığı yolsuzluklar bizce muhakkaktır..." (Alemdâr, 26 Ekim 1919, 1).

Yine Sivas Telgrafı

Refi Cevad, başlıklı telgraf metninde, Millî Hareket'e karşı olmasının gerekçelerini belirtmiştir.

"...1-Hareket-i Millîye'ye taraftarız.

2-Hareket-i Millîye'de İttihatçılık olmamak şartıyla.

3-Hareket-i Millîye'de İttihatçılık var mıdır?

Mustafa Kemal Paşa İttihatçı değildir. Fakat Hareket-i Millîye'ye sokulan şahsiyetlerin ekseriyet-i azimesi İttihatçıdır... ..Bu memleketin tekrar İttihatçı pençesine düşmemesi için milleti intibaha davet ediyoruz.

4-Birkaç kişi Eskişehir Mutasarrıfı Hilmi Bey'i Eskişehir Köprüsü üzerinde güpegündüz tabanca ile vurdu, öldürdü...

5- Ankara Hareket-i Millîye Reisi Ali Fuat Paşa köyleri basarak köylüleri haraca bağladı.

6-Anadolu taundan (vebâ) kaçar gibi merkeze doğru muhâcerete başladılar.

7-Şuradan buradan toplanan memurlar, tahte'l-hufz Sivasa sevk edilerek hapis ve tevkif edildiler.

8- Bazı memureyn istifaya mecbur edildiler..." (Alemdâr, 27 Ekim 1919, 1).

Gözümüzü Açalım

Mustafa Tahsin bu makalesinde, Millî Hareket hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

"...Evet, Kuva-yı Millîyeye'nin içyüzü müthiştir... Bir hizb-i kalîlin siyaset-i sâbıkasını sadretmekteki maksadın neden ibaret olduğunu bunu okuyanlardan hepsi anladı. Biz, Hareket-i Millîye'nin başında memleketin eşraf-ı müttehizanından kimseler bulunmasını istedik. Yoksa henüz kendi hesap ve siyasetlerine bakılmamış memurlarımız ve zabıtlarımız bu işe girmemeli idi! Hareket-i Millîye'nin rüesâsı acaba ne gibi kanunsuz bir hareketi ileri sürerek böyle Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti unvanıyla bir cemiyet teşkil ettiler? Ekseriyesi zâbit olduğu halde neden meydan-ı siyasete atıldılar. İzmir Meselesi'nden mi? Hayır, bu hükümet-i sâbıkânın İttihat çapulcularına açtığı mücâhedenin neticesidir..." (Alemdâr, 29 Ekim 1919, 4).

Ha Şöyle.... Biraz Yola Gelin

Refi Cevad başlıklı makalesinde, Alemdâr gazetesinin Millî Hareketin aleyhinde yayınlar yaptığını iddia edenleri yalanlamış ve gazetenin Hareket-i Millîye'ye taraftar olduğunu vurgulamıştır.

"...Biz Hareket-i Millîye'nin hiçbir zaman aleyhinde bulunmadık... ..Sivas'ta bulunan Hareket-i Millîye rüesâsının hakkında da daima hakikati söyledik. Sivas'ta kıl kadar asayişsizlik olmadığını her vesilede tekrar ettik. Bizim itiraz eylediğimiz noktalar bunlar değildir.

1-Hareket-i Millîye'de İttihatçı dolabı görmek istemeyiz.2-Anadolu'nun istirahat muhtaç olan hayat-ı umûmiyyesinde gayr-ı tâbiilik arzu etmeyiz. Bu iki nokta bizim için esastır. Hareket-i Millîye zuhur ettiği zaman Tasvir'den fazla taraftarlık etmişiz. Mustafa Kemal Paşa kimdir? Efrâd-ı milletten bir adam Hareket-i Millîye'nin reisi imiş. Bizim için şahıs mevzubahis değildir. Mevzubahis olan cihet; gaye, hedef ve neticedir. Tasvir-i Efkâr'a göre biz bugün tebdil-i lisan ederek Hareket-i Millîye'yi soygunculuk, tehcir ve taktik ile ithâma kalkıştırmışız!... Biz Hareket-i Millîye'yi soygunculuk veya falan ile ithâm etmiyoruz. Hareket-i Millîye namına şu veya şu şahsın yaptığı cinayetleri zikrediyoruz. Hareket-i Millîye'nin ocağı Sivas'ta neden orada gayr-ı tâbiilik olmuyor? Alemdâr dün nasıl Ferid Paşa düşmanı ise bugün de öyledir. Alemdâr nasıl dün Hareket-i Millîye'ye taraftar ise bugün de öyledir. Şüpheli

matbûattan kimse kalmadı ki Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekmesin ve cevap alsın. Bu meyânda bir telgraf çekiliyor. Mesela telgrafında meali şöyle oluyor: "Alemdâr falan ve filan yerde şu veya şu gibi cürümler ibkâ edildiğini yazarak efkâr-ı umûmiyyeyi Hareket-i Millîye aleyhinde teşvik ediyor. Bu bâbda izaha tezkîb ayaklarınızı öperek eteklerinizi yüzümüze gözüümüze sürerek istirham ederiz." ... Zavallı Mustafa Kemal Paşa ne bilsin? Alemdâr efkâr-ı umûmiyyeyi Hareket-i Millîye aleyhinde teşvik ediyor ha. Ne halt eder? Hemen bir cevap: Cümlesi yalan, garazkârlık, ifsâdat, tezvîrat aleyh... Bir kere Alemdâr can gözüyle okunsun ne diyor? Hangi noktayı iddia ediyor? Ne demek istiyor? Maksad-ı hakiki nedir? Maksat Kuva-yı Millîye'yi hataya düşmekten siyânettir. Çünkü Kuva-yı Millîye Kuva-yı Millîye'dir. Yani işin Millîyet meselesi var ki ister istemez beni de o zümreye karıştırıyor..." (Alemdâr, 1 Kasım 1919, 1).

Mustafa Kemal Tasvir-i Efkâr gazetesinin muhabirine kendi liderliği altında olan Millî Hareket'in mevcut hükümete karşı bir isyan niteliğinde olmadığını söylemiş ve bu hareketin partililik, İttihatçılıkla hiçbir bağlantısının olmadığını ve olmayacağını bu muhabire anlatmıştır. Millî Hareket'in amacını şu şekilde izah etmiştir: "Bizim istediğimiz şey, bugüne kadar hakkından mahrum yaşatılan, varlığı dikkate alınmayan milletin, hayata, refaha lâyık bir kuvvet olduğunu hükümetimize ve hükümetlere anlatmaktır." (Selek, 1987, 318).

Kâzım Karabekir de bu dönemde fırkaların artık bir fonksiyonu kalmadığını, millet birliğinin sağlandığını ve milletin arzusu ne İslam birliği ne de Turancılık, asıl hedefi Mondros Mütarekesi esnasında çizilen sınırlarımızı koruyarak Misak-ı Millî'yi gerçekleştirmek olduğunu ve dolayısıyla Türk halkı Hareket-i Millîye'ye bağlı olduğunu vurgulamıştır (Karabekir, 1960, 224).

Malatya Mutasarrıfı ile Mülâkât

"Teşkilat-ı Millîye'nin Esası"

"Muharrir Soru -Efendim şimdiye kadar Hareket-i Millîye'ye dâir İstanbul'da birçok şayiâlar deverân etti. Bu meyânda Mamuratü'l-Aziz Valisi Galib Beyle beraber nam-ı âlinizde sık sık zikredildi. Bu Hareket-i Millîye'nin tarz-ı inkişâfî ve sizin ile Galib Bey'in bu meseledeki vaziyetiniz hakkında biraz izahat verir misiniz?"

Halil Rami Bey Cevap -Hareket-i Millîye'nin zaman-ı inkişâfî malum olduğu üzere evveleminde Erzurum'da ve ahiren Sivas'ta teşkil eden kongrenin mübde-i küşâdîdır. Bu kongre etrafındaki teşebbüsâtı gayrı meşruh ve muzır gören Ferid Paşa Kabinesi Mamuratü'l-Aziz Valisi Galib Bey'e Mustafa Kemal Paşa ile refikasının derdestleri zımnında Kürt aşirinden şâyân-ı itimad 300 kadar jandarma süvârisinin kayd u teşkilive kendisine Sivas vali ve kumandanlığı tevcih kılınacağından hemen Sivas'a lüzum-u azimeti emr-iîşâr buyrulmuş olduğunu pek geç anladım...

S.-Hareket-i Millîye hakkında ne düşünüyorsunuz?

C.-Değil bir kıta veya bir vilâyeti fakat vatanın bir karış toprağı için bile büyük fedakârlıklar yapılmasını faziletli ve mukaddes bir vazife biliyorum. Hareket-i Millîye bayrağı altında temiz ve namuslu ahalimize yine çok acı facia temaşa ettirilmesi endişesi beni titretiyor. Bugün Anadolu'da kasabalar, şehirler, köyler harabe halinde bulunmakta ve ahali ise sefaletler içinde ölmektedir. ...Ahalimizin yine kan dökmeye mahkûm edilmesi bence hiçbir vakit hayr-ı alâmet olamaz.

S.-Hareket-i Millîye'ye mutâvaat etmeyen memurlara nasıl muâmele ediliyor?

C.-İşte beni en çok müteessir eden noktalardan biri elan vahşi usuller, insani olmayan muâmeleler, medeniyeti tahcil-i tarz ve hareketler bütün kuvvet manasıyla hükm-ü fermâdır. Teşkilata mutâvaat etmeyen memureyn öldürülüyor. Hapsediliyor, darb olunuyor, malları yağma ediliyor..." (Alemdâr, 1 Kasım 1919, 2).

Halil Rami Bey, Hareket-i Millîye'nin Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde alınan kararlar sonucunda ortaya çıktığını belirtmiştir.

Ahmet İzzet Paşa

Refi Cevad bu yazısında, Ahmet İzzet Paşa ile yapılan görüşmeye dâir şu bilgilere yer vermektedir:

"-Hareket-i Millîye hakkında ne düşündüğünüzü sorabilir miyim?"

-Hareket-i Millîye bir mevcudiyet meselesidir.

-Şekli hakkında fikriniz nedir efendim?"

-Hareket-i Millîye'nin şekli bir muhâsamat olmamalı, temâyülat ve iğraz-ı şahsiye mevcut bulunmamalı.

-Mustafa Kemal Paşa hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Mustafa Kemal Paşa'yı tanırım gayet fatin, ince zekâli, ince ruhlu bir adamdır. Hayat-ı askeriyesinde bu devlete hizmet etmiştir..." (Alemdâr, 2 Kasım 1919, 1).

Akılsız Dostlar

Refi Cevad başlıklı makalesinde, İstanbul'da neşredilen bazı gazetelerin Millî Hareket hakkındaki görüşlerine katılmayarak Millî Hareket ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

“...Hareket-i Millîye meselesi ortaya çıktığı zaman bütün İttihatçıların yüzü güldü. Sebeb? İttihatçıların, zulmünden, bîzar olan millet birdenbire çehrelerde birer baykuş gülüşü gördükleri zaman telaşa düştüler. Teşkilat-ı Millîye’de gayr-i meşru bir şey mevcut olmadığı hususunda teminat-ı katiyye veriliyor. Hakikaten bu hususa dâir yazdığımız yazıların ehemmiyetle nazar-ı dikkate alındığı görüldü. Bi’l-farz biz “Hareket-i Millîye namına felan veya filan şahsiyetlerin şu ve şu fenalığı yaptıklarını” yazdık. Bununla Hareket-i Millîye’yi lekelemiş olmuyorduk. Bilakis düşülecek hatalardan ictinab edilmesini tavsiye ediyorduk. Artık anlamalı. Bu ne biçim gazetecilik? Ne biçim ifade? Şaşırmuşlar mı, yoksa deli mi olmuşlar? Teşkilat-ı Millîye’yi mahvetmek için bu gazetelerin yaptıkları olur şey değildir. Hâlbuki Hareket-i Millîye’ye karşı bu gazetelerin yaptıkları ortaya çıkarılmalıdır. Mevcut olan Hareket-i Millîye’ye karşı yapılan hakaretler ortaya çıkarılarak millete anlatılmalıdır...” (Alemdâr, 9 Kasım 1919, 1).

Mustafa Kemal Paşa’nın Nutku

Refi Cevad bu yazısında, Millî Hareket’e İttihatçılar dâhil olduğu için bu hareketin bozulduğunu ileri sürmüştür. Hareket-i Millîye’nin millî bir hareket olmadığını vurgulamıştır.

“...Mustafa Kemal Paşa, ilk defa Teşkilat-ı Millîye’ye taraftar olduğu zaman biz bundan memleketin istifade edebileceğini ümit ediyorduk. Ve Teşkilat-ı Millîye’nin, sırf millî bir teşkilat olacağını zannediyorduk. Tamamen aksi çıktı. Yavaş yavaş gördük ki Teşkilat-ı Millîye’de at oynatanlar hep İttihatçılar oldu; vaktiyle işkencecilik, sopacılık edenler Teşkilat-ı Millîye’de birer kahraman kesildiler. Ve bu kahramanların bugüne gelinceye kadar nef-i vatana aid bir şey yaptıklarını da hatırlamıyorum.

İzmir, Sivas Teşkilat-ı Millîyesi’nden ne faide gördü? İzmir’i kurtardık mı? İşgâl sahası daraldı mı? Hedef ve bu idi ve bu olması lazım gelirdi... Teşkilat-ı Millîye arasında daha dün İttihatçıların Engizisyon Mahkemesi’nde oturan azanın ne işi var? Bursa’daki Teşkilat Kumandanı Mehmet Ali isminde bir zabıt ki İttihat ve Terakki’nin keyf için adam astığı zamanda bu celladda teşerrüf için hemcinsine işkence ediyordu. Teşkilat-ı Millîye’de günden güne İttihatçılık görünmeye, sıyirtmaya başladı. İttihatçılık da bu acı tebessüm, bizim ile değil koca bir devletin istikbâli ile istihza ediliyor. Beyannâmeler, beyannâmeler, telgraflar, telgraflar... Mustafa Kemal Paşa’nın ilk yemin sûretindeki İttihatçılık kaydı ne idi! Ne oldu? Bugün Teşkilat-ı Millîye’de bunu pek vazih görüyoruz. Nutukta bir fıkra var ki hayretimizi celb etti. Taazzuvat aşağıdan yukarıya olurmuş, Teşkilat-ı Millîye yukarıdan aşağı olmuş sonra tekrar aşağıdan yukarıya çıkmış. Bu da şükran ile görülüyormuş. Gelin şunu itiraf edelim ki ne yukarıdan aşağı ne aşağıdan yukarı! Kısaca söyleyelim: Çorba gibi karmakarışık bir şey. Millîyet meselesine gelince: Biz Millîyet hususunda ahrârâne düşünüyoruz. Anasırım hukukuna riâyetkâr Millîyetperverleriz. Millîyetperverliği komşumuzun yuvasını dağıtmakta, ocağını söndürmekte, gözünü oymakta bulmuyoruz. Mustafa Kemal Paşa’nın nutkunda doğru olan tek bir cümle var: Ferdler mütefekkir olmadıkça, hukukunu müdrük bulunmadıkça kitleler, istenilen istikamete, herkes tarafından iyi ve fena istikametlere sevk olunabilir.” Hakikaten öyle...” (Alemdâr, 12 Ocak 1920, 1).

Meclis’deki Cereyanların Menbâi

Refik Halid bu makalesinde, “Anadolu İsyanı” diye nitelendirilen hareketin Hareket-i Millîye ismini aldığı belirtmiştir. Yazar, bu hareketin hangi şartlar altında meydana geldiğini ve hangi kuvveten destek aldığı şu şekilde izah etmektedir:

“...İşte bu düşünce sevgiyle İstanbul’da ekseriyeti zabıtana istinad eden bir (Ay Yıldız) cemiyet-i hafiy ve ihtilâliyesi teşkil olundu. Bir müddet çalışıldı. Fakat görüldü ki payitahtın vaziyeti idari ve siyasi itibarıyla orada tevzi-i hareket etmek müteessirdir. Anadolu’ya geçmek lazım gelecek. Zaten bu Anadolu’ya geçmek projesi (İttihat ve Terakki’nin son ümidiydi. Harbde mağlubiyet baş gösterir göstermez bu vâsitaya mürâcaat olunmak eskiden beri tekrar etmiş, hatta bu hususta teşkilât bile yapılmıştı. Mütarekeyi müteakib (Zaman gazetesi) idarehânesinde tesadüf ettiğim Maârif Nâzırı Şükrü Bey bana: “Anadolu’ya geçer surlar kazar ve harbe devam ederiz.” demişti. Yani (İttihat ve Terakki) oralarda barınmayı, oralarda vakit kazanmayı çoktan düşünmüştü. Yeni rüesâ, bu projeden istifade daha doğrusu bu projeyi tatbik edeceklerdi. Onlar bu sûretle çalışırken mevki-i iktidardaki hükümetlerin kolunu kanadını kırmak içinde İstanbul’daki Talat ve Kara Kemal (İttihat ve Terakki)’si yaman gayretle faâliyete başlamıştı. Gazeteleri, memurları, propagandalar ve paralarıyla kabineleri zaafa düşürmeye çalışıyorlardı. Hareket-i Millîyeciler Harbiye Nezâretini ellerine almışlardı, gelen nâzırların ya hastalığından ya da mesleksizliğinden ya iktidarsızlığından istifade ederek hep kendi dilediklerini yaptırıyorlar. İstifalara sebep oluyorlardı. Rauf Bey meslek-i askeriyeden çekilerek çoktan atı almış Üsküdar’ı aşmıştı. Diğeri ise bir sah-i mütemâdî sayesinde Harbiye Nâzırı’nın zaafiyetinden ve kabinenin sıfatından bilistifade en yüksek bir memuriyet-i askeriyeye elde ederek Anadolu’ya müfettiş (Mustafa Kemal) olarak resmen geçmişti! Onlar bir taraftan birlikleri diğer taraftan çalışa çalışa nihayet esası kurmuşlar. Ve şimdi bir hamlede sıçramak için bir fırsat lazımdı. İzmir’in işgali bunu teheyri etti... Mustafa Kemal Paşa, henüz kendisini hazır bulmuyordu. Kuvvetini bir ölçtü, kimlere istinad ediyordu? Fırka ve jandarma kumandanlığına değil mi? Husul-ü maksat için bunlar buluşen meblağ-ı kâfi ise de siyaseten muvafik değildi. On Temmuz, Otuz Bir Mart Hadiseleri’ni çok müşabih olacaktı, bir isyan askeri mütareke esnasında müdahaleye icab edebilirdi. Bunu halkın, ahalinin hakkını müdâfaası şekline yani millî bir hareket şekline sokmak lazımdı. İşte (Hareket-i Millîye) bu düşünceden doğdu. Binâenaleyh ona göre teşkilat ikmal-i iktizâ ediyordu. Bir müddet beklediler, (Hareket-i Millîye) bu esnada Anadolu’da

mevcut İttihat ve Terakki Teşkilatı'ndan azami sûrette istifade ediyordu. Tehcir ve taktik ile şaibedar ve koyu İttihatçılıkla mâruf kimseler bu harekete cankurtaran gibi sarıldılar, dib dibe ve sergerdelik merakında bulunan erkân-ı askeriye ile temasa geldiler... Bu tarz hareket ve bu manevra muvaffakiyeti temin etmişti. Yani (Hareket-i Millîye) Anadolu'daki İttihat ve Terakki Teşkilatı'na istinad etmek sayesinde maksadına ermişti. Bu bir propaganda ve blöf muvaffakiyeti idi ve ancak (İttihat ve Terakki)'den muzaheret-i kuvvet görmek şartıyla husul bulabilmişti..." (Alemdâr, 5 Şubat 1920, 1).

Meclis Yüz Dört Rey ile Hükümete Beyan-ı İtimad Eyledi

"Erzurum Mebusu Necati Bey -Ahvâl-i dâhiliyemiz hakkında bazı maruzatta bulunacak. Hükümet milletin tecdid yolundaki âmâlini tatmin edememiştir. Vilâyet müstahizamızın bazı aksamında teşkilat-ı idarenin derhal tatbik gibi bir teşkilatı bile ihmal etti. İzmir işgali ve onu takib eden mezâlim ve fecâyî üzerine bekâ ve istiklâlimizin bir tehlike-i muhtemel karşısında bulunduğu takdir edildi ve bir hall-i müdafaa olunması meşru bir azim ve iman halinde milletin kalbinde, vicdan-ı millîyesinde tecelli etti. Hareket-i Millîye bu arzu-yu umûmiyyeden mütevellid olub birtakım çeteler değildir. Hiçbir vakit hakka tecavüz eylemedikçe silaha mürâcaat etmemiştir. Vicdan-ı umûmiyyeden inbiâs etmiş bir idare-yi millîyedir. Kuva-yı Millîye'ye maksad-ı emeller atf o derece şâyân-ı tefridir. Kuva-yı Millîye tarihi, millî, harsî, iktisadi, siyasi, hukukumuzu müdafaa için heyeti ictimâiyemizin bir uzudur. İzmir Hadisesi süngüler sineye dayandıktan sonra yapılmış bir müdafaa'dır. Edirne Mebusu Şerif Bey -Teşkilat-ı Millîye denilen şey milletimizin ruh ve vicdanından doğmuştur..." (Alemdâr, 5 Şubat 1920, 1-2).

Isırgan Otu

Refik Halid bu makalesinde, Millî Hareketi ortadan kaldırmanın gerekli olduğunu şu şekilde izah etmektedir:

"Bugün Anadolu'yu kaplayan Hareket-i Millîye ve memleketi istila eden İttihatçı faâliyeti işte bana ısırgan otunu hatırlatıyor. Şimdiye kadar onu daima nazik elle tutup koparmaya kalktık hem ellerimize dolandı, hemde daha kuvvetli fıskırıp her tarafı kapladı. Bir türlü kazmanın ucunu köküne daldırmak nasip olmadı. Şimdi görüyoruz ki vaziyetin tamamen buna müsâid olmasına rağmen, yine Hareket-i Millîye'yi büsbütün yok etmek mümkün olmayacak." (Alemdâr, 2 Nisan 1920, 1).

Hani Böyle Olmayacaktı?

Refik Halit bu yazısında: "Hani Mustafa Kemal İstanbul'a gelecekti? Hani Hareket-i Millîye memleketi kurtaracaktı?" (Alemdâr, 4 Nisan 1920, 1) Refik Halit bu yazısında, Hareketi Millîye'yle alay ederek İttihatçıların savunduğu hiçbir politikanın gerçekleşmediğini savunmuştur.

Foyalar Meydana Çıkdı

Bu makalede, Millî Hareket'in sahte bir hareket olduğu ve İttihatçılar tarafından teşkil edildiği savunulmaktadır.

"...Hareket-i Millîye'ye gayr-ı millî ve gayr-i vatani bir hilekârlıktan, bir maskaralıktan başka bir şey değildir. Dünyayı velveleye boğanlar, şöyle kıracağız, böyle keseceğiz, öyle asacağız diye ortalığı karıştıran ve bir çorbaya çeviren yadkârların yine kendi dindaşlarımızı, yine öz kardaşlarımızı kırıp dökmekten, asıb kesmekten başka bir hünerleri yoktu! Onlar gayr-ı millî ve gayr-i vatani birçok cinayete, envâ-yı fezâyih ve şenâyi-yi zemin ve müsâid-i ihzar ediyorlar, bu sûretle de kasalarını, keselerini dolduruyorlardı; işte o kadar. Son Yunan hareket-i askeriyesi dün de bir nebze bahseylediğimiz vechile, o serserilerin mahiyet-i raddie ve rezilelerini, pek bariz ve pek aşikâr bir şekilde izhar etti, foyalarını meydana çıkardı! Biz ötedenberi iddia ediyor ve imkânın müsâadesi nisbetinde de yazıyorduk: "Hareket-i Millîye" İttihatçılığın ihyâsından ve "bas-ı bade'l-mevt"e muzhiriyetinden başka bir şey istihdâf etmez. Lakin bunu böyle bilâ-kayd u endişe söyledığımız ve yazdığımız için de, envâ-yı şetum ve dessasahedef oluyor. Vatansızlıkla, Milliyetsizlikle ve güne gün isnâdât ve müftereyat ile ithâm ve mahkûm ediliyorduk!. Hâlbuki hakikat pek bariz ve pek ziyade aşikârdı. Görünen köy zinhar kılavuz istemiyordu. Fakat "Kuva-yı Millîye" namını onlar, pek hasis ve menfur olan maksatlıca ve melûnenelerinin husul ve revacına alet ediliyorlardı! Her halde reis-i kâra gelecekler, İttihatçılığı yeni baştan ihyâ edecekler, sonra da "Vur patlasın, çal oynasın!" bir hayat zevk u sefahat imrâr edeceklerdi!. Herkes de bilir ve takdir eyler ki, Erzurum'dan, Sivas'dan ve Ankara'dan İzmir müdafaa edilemez ve edilemezdi!..." (Alemdâr, 6 Temmuz 1920, 1).

SONUÇ

Yapmış olduğumuz araştırma ve incelemelerde Hareket-i Millîye'nin (Millî Hareket) Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletlerinin Türk topraklarını işgal etmeye başlamasıyla yerel veya bölgesel olarak dernek, cemiyet, kongre, silahlanmalar, gruplaşmalar ve direnişler şeklinde filizlenerek gelişmeye başladığı anlaşılmıştır. Daha sonra 15 Mayıs 1919'da İtilaf Devletlerinin garantörlüğünde Yunanlılar İzmir'i işgal edince bu hareket Teşkilat-ı Millîye (Millî Örgüt) ve Kuva-yı Millîye (Millî Kuvvet) olmak üzere ortaya

çıkarak bir nevi kurumsallaşmaya başlamıştır. 23 Nisan 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından 3 ay sonrasına kadar Millî Hareket yerini ve görevini bu meclise bırakmıştır.

Alemdâr gazetesi Millî Hareket hakkında değişken bir politika izlemiştir. Gazete bir taraftan Millî Hareketi desteklerken diğer taraftan da bu hareketi İttihatçılıkla ithâm etmiştir. Ayrıca Millî Hareketin fonksiyonel faaliyetlerini olduğundan farklı bir yönde yansıtarak bu hareketi yıpratmaya çalışmıştır. Bu gazete içinde İttihatçı olan hiçbir hareketi kabul etmediği gibi Millî Hareketi de İttihatçılıkla suçlayarak bu hareketi de kabul etmemiştir. Gazete gerek Millî Hareketi gerekse Ulusal Hareketin yönetici kadrosunun faaliyetlerini olumsuz yönde lanse ettirerek bu hareketi ortadan kaldırmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Araştırma Eserleri

- Adıvar, Halide Edip (1998). *Türk'ün Ateşle İmtihanı İstiklâl Savaşı Hatıraları*. Cilt I, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Albayrak, Mustafa (1998). *Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi,
- Aydemir, Şevket Süreyya (2016). *Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922*. Cilt II, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydinel, Sıtkı (1993). *Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Millîye Harekâtı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik (1955). *Trakya'da Millî Mücadele*. Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,
- Gazi, Mustafa Kemal (1986). *Nutuk-Söylev*. Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kansu, Mazhar Müfit (1997). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karabekir, Kazım (1960). *İstiklâl Harbimiz*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Müderrişoğlu, Alptekin (1990). *Kurtuluş Savaşının Malî kaynakları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Orbay, Rauf (1993). *Cehennem Değirmeni Siyasî Hatıralarım*. Cilt I, İstanbul: Emre Yayınları.
- Özalp, Kâzım (1971). *Millî Mücadele 1919-1922*. Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özel, Sabahattin (1991). *Millî Mücadelede Trabzon*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sarıhan, Zeki (1984). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü Erzurum Kongresi'nden TBMM'ye (23 Temmuz 1919-22 Nisan 1920)*. Cilt II, Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları.
- Selek, Sabahattin (1987). *Anadolu İhtilali*. Cilt I, İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Tanör, Bülent (1998). *Türkiye'de yerel Kongre İktidarları (1918-1920)*. İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Tansel, Selâhattin (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. Cilt I-II, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tekeli, İlhan; İlkin, Selim (1989). *Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahta Kılıç) Bey*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tunaya, Tarık Zafer (1986). *Türkiye'de Siyasal Partiler Mütareke Dönemi (1918-1922)*. Cilt II, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Turan, Şerafettin (1991). *Türk Devrim Tarihi*. Cilt I, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Sürekli Yayınlar

- Alemdâr, 4 Ekim Perşembe 1919, Adet: 293-2593, s. 1.
- Alemdâr, 5 Ekim Pazar 1919, Adet: 294-2594, s. 1.
- Alemdâr, 6 Ekim Pazartesi 1919, Adet: 295-2595, s. 1.
- Alemdâr, 12 Ekim Pazar 1919, Adet: 301-2601, s. 1.
- Alemdâr, 24 Ekim Cuma 1919, Adet: 312-2613, s. 1.
- Alemdâr, 26 Ekim Pazar 1919, Adet: 314-3615, s. 1.
- Alemdâr, 27 Ekim Pazartesi 1919, Adet: 315-3616, s. 1.
- Alemdâr, 29 Ekim Çarşamba 1919, Adet: 317-2618, s. 4.
- Alemdâr, 1 Kasım Cumartesi 1919, Adet: 320-2621, s. 1-2.
- Alemdâr, 2 Kasım Pazar 1919, Adet: 321-2622, s. 1.
- Alemdâr, 9 Kasım Pazar 1919, Adet: 329-2629, s. 1.
- Alemdâr, 12 Ocak Pazartesi 1920, Adet: 392-2692, s. 1.
- Alemdâr, 5 Şubat Perşembe 1920, Adet: 2715-415, s. 1.
- Alemdâr, 10 Şubat Salı, 1920, Adet: 420-2720, s. 1-2.
- Alemdâr, 2 Nisan Cuma 1920, Adet: 471-2771, s. 1.
- Alemdâr, 4 Nisan Pazar 1920, Adet: 473-2773, s. 1.
- Alemdâr, 6 Temmuz Salı 1920, Adet: 559-2859, s. 1.